

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Vanha talvitie 2–6 A 11
00580 Helsinki
olli.saari@vapaa-ajankalastaja.fi
thaapasa@student.uef.fi

LAUSUNTO

3.3.2022

Pohjois-Savon ELY-keskus

ASIA Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön lausunto koskien Koitereen, Koitajoen, Valtimon, Vaikkojoki-Juojärven, Pielisen-Karjalan, Höytiäisen ja Viinijärven kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmia

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön lausunto

ASIAN TAUSTA

Pohjois-Savon ELY-keskus on tehnyt kuulutukset koskien edellä mainittujen kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien kommentointia. Kuulutuksen mukaisesti vaikutusmahdollisuus tarjotaan niille, joiden oikeutta tai etua asia koskee, mutta myös heille, jotka eivät ole asianosaisia.

Lausunnossani esiinnyn paitsi kotimaiseen virkistyskalastukseen ja kalastuksen säätelykysymyksiin erikoistuvana ympäristöpolitiikan väitöskirjan tekijänä, mutta myös Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön nimeämänä edustajana Vuoksen pohjoisessa kalatalouden yhteistyöryhmässä. Käyttö- ja hoitosuunnitelmien yhteistyöryhmäkäsittely on osoittanut, että useissa esitellyissä käyttö- ja hoitosuunnitelmissa on toistuvia puutteita keskeisten kalastuksen säätelymekanismien osalta. Puutteiden samankaltaisuudesta johtuen sisällytän lausuntoon:

Koitereen (POSELY/81/2022), **Koitajoen** (POSELY/2398/2021), **Valtimon** (POSELY/2591/2021), **Vaikkojoki-Juojärven** (POSELY/3019/2021), **Pielisen-Karjalan** (POSELY/3624/2021), **Höytiäisen** (POSELY/2589/2021) sekä **Viinijärven** (POSELY/3018/2021) kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmat.

Käyttö- ja hoitosuunnitelmien korjaus- ja täydennysehdotusten osalta totean seuraavaa:

- 1. Esitän käyttö- ja hoitosuunnitelmissa esitetyn järvitaimenen 50 senttimetrin alamitan korottamista 60 senttimetriin** Koitereen, Koitajoen, Valtimon, Vaikkajoki-Juojärven, Pielisen-Karjalan, Höytiäisen sekä Viinijärven kalatalousalueilla.
- Edellä mainituista alueista ainoastaan Höytiäisen ja Viinijärven kalatalousalueet esittävät vesistökohtaisia pyyntikiintiöitä myös järvitaimenen pyytämiseen. **Esitänkin järvitaimenten vuorokausikohtaisten pyyntikiintiöiden kirjaamista** Koitereen, Koitajoen, Valtimon, Vaikkajoki-Juojärven, ja Pielisen-Karjalan käyttö- ja hoitosuunnitelmiin.
- 3. Esitän käyttö- ja hoitosuunnitelmissa esitetyn harjuksen 35 senttimetrin alamitan korottamista vähintään 40 senttimetriin** Koitajoen, Valtimon, Vaikkajoki-Juojärven, Pielisen-Karjalan, Höytiäisen, sekä Viinijärven kalatalousalueilla.
- Yksikään lausuntooni sisällyttämistä kalatalousalueista ei esitä harjukselle vesistökohtaisia pyyntikiintiöitä. **Esitän harjuksen vuorokausikohtaisten pyyntikiintiöiden kirjaamista** Koitereen, Koitajoen, Valtimon, Vaikkajoki-Juojärven, Pielisen-Karjalan, Höytiäisen, sekä Viinijärven kalatalousalueille.
- Höytiäisen ja Pielisen-Karjalan käyttö- ja hoitosuunnitelmissa todetaan, että niiden alueilla elää elinvoimaisuudeltaan taantuvia järviharjuskantoja. Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa ei kuitenkaan esitetä konkreettisia toimenpiteitä, joilla suojellaan järviharjuspopulaatioita ja niiden elinympäristöjä. **Esitän, että kalatalousalueet selvittävät järviharjusten keskeiset lisääntymisympäristöt, ja näille asetetaan ELYn päätöksellä ympärivuotiset verkkokalastuskiellot harjuskantojen suojelemiseksi.**
- Koitereen kalatalousalueella kuhan alamittaa on laskettu 40 senttimetriin suurten elohopeapitoisuuksien takia. Alamitan laskua on perusteltu nimenomaisesti ravinnoksi kelpaavien kalojen saamisella, mutta elohopean vaarallisuutta ei kuitenkaan oteta huomioon lainkaan suurten petokalojen syömisen kohdalla. **Esitän, että jos eri kalatalousalueilla petokalojen alamittoja lasketaan korkeiden elohopeapitoisuuksien perusteella, tulee niille vastaavasti asettaa pakolliset ylämitat, jotka vastaavat todennetulta elohopeamäärältään ihmisravinnoksi kelpaamattomia kokoluokkia.**
- Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa ei esitetä petokalojen ylämittoja edes suosituksena. Esimerkiksi Pielisen-Karjalan alueella kuhan alamitta on laskettu 40 senttimetriin vailla laajamittaista näkemystä alamitan laskun vaikutuksesta lisääntyvän populaation keskikokoon. Höytiäisen käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaan alueen kuhakanta on taantuva, ja todennäköiseksi syyksi esitetään liiallista kalastuspainetta. **Esitän, että kuhan alamitan laskun kompensoinniksi ja liikapyynnin vaikutusten vähentämiseksi kuhalle asetetaan pakollinen (70 cm) ylämitta** Pielisen-Karjalan ja Höytiäisen kalatalousalueille. Ylämitta on perusteltua asettaa suosituksena kaikille muille kalatalousalueille koskien myös haukea, ahventa ja harjusta.
- Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa todetaan, että eri kalatalousalueilla on useita lohikaloille sopivia puro- ja jokialueita, jotka laskevat suurempiin järvi-altaisiin. Osa virtavesistä on kunnostettu etenkin järvitaimenille sopiviksi habitaateiksi. Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti esitetä minkäänlaisia verkkokalastuskielloja näiden virtavesien

suualueille. **Esitän, että käyttö- ja hoitosuunnitelmissa lohikaloille sopiviksi todettujen ja kunnostettavien jokien sekä purojen suualueelle asetetaan ympärivuotiset verkkokalastuskiellot** Koitereen, Koitajoen, Valtimon, Vaikkojoki-Juojärven, Pielisen-Karjalan, Höytiäisen, sekä Viinijärven kalatalousalueilla.

Perustelen esittämiäni säätelymekanismien korjaustoimenpiteitä keskeisimmin kalastuslain tavoitteilla, eri toimenpideohjelmien konkreettisella huomioon ottamisella, kalastuksen ekologisen kestävyuden parantamisella, sekä alueiden kalastusmatkailullisen profiilin nostamisella.

Ensiksi, kalastuslain (379/2015) keskeisinä tavoitteina on järjestää muun muassa kalavarojen ekologisesti kestävä käyttö sekä turvata kalakantojen luontainen elinkierto ja suojelu. Argumentoin, että käyttö- ja hoitosuunnitelmien esitykset järvitaimenten ja harjusten kiintiöimättömästä pyynnistä ovat niin lain ekologisen kestävyuden kuin suojelutavoitteen vastaisia. Kalojen pyytäminen liian alhaisilla alamitoilla ei myöskään tue tavoitetilaa lohikalojen luontaisen elinkierron toteutumisesta, joka on yksi uuden kalastuslain keskeisimmistä tavoitteista. (Haapasalo 2020.)

Toiseksi, käyttö- ja hoitosuunnitelmissa todetaan lähes poikkeuksetta, että niissä otetaan huomioon niin Vuoksen järvitaimenkantojen kuin harjuskantojen toimenpideohjelmat. Molempien toimenpideohjelmien keskeinen tavoite on luontaisesti lisääntyvien kantojen vahvistaminen ja lisääminen. Nyt nähdyissä käyttö- ja hoitosuunnitelmissa esitetyt taimenten 50 cm ja harjusten 35 cm alamitat **ovat kuitenkin yksiselitteisesti toimenpideohjelmien vastaisia**. Kuten Vuoksen järvitaimenkantojen toimenpideohjelmassa todetaan, *”vaeltavien taimenkantojen naaraiden keskimääräinen kutukoko on yli 60 cm”* (Takkunen ym. 2018 4.) Toimenpideohjelmassa esitetään mm. verkkojen silmäkorajoituksia juuri sukukypsien, yli 60 cm taimenten suojelemiseksi.

Nyt kommentoitavaksi saatetuissa käyttö- ja hoitosuunnitelmissa esitetyt 50 cm alamitat vesittävät paitsi toimenpideohjelman tavoitteet ja kestävä virkistyskalastuksen periaatteet, mutta ne mitätöivät myös alueelliset virtavesien kunnostustoimenpiteet. Lisäksi ne sivuuttavat täysin järvitaimenkantojen suojeluun ja kestävään hyödyntämiseen liittyvän tieteellisen tutkimustiedon. (Esim. Syrjänen ym. 2017.) Huomautan, että kalatalousalueilla voimassa olevat verkkojen solmuvälisäätelyt on myös asetettava siten, että ne tukevat järvitaimenten 60 cm alamitan toteutumista. Suosittelenkin säätelyn pohjaksi Luonnonvarakeskuksen suosituksia kalastuksen järjestämisestä (Kalavarojen käyttö ja hoito A-osa, 2018, 234.) Esimerkiksi Höytiäisellä harjoitettava verkkokalastus, jossa istutetut lohikalat pyydetään liian pieninä, on ekologisten ja taloudellisten resurssien tuhlaamista. (Janhunen ym. 2021.)

Syksyllä 2021 valmistuneessa Vuoksen harjuskantojen toimenpideohjelmassa tuodaan selvästi esiin, että harjuskantojen suojelemiseksi on perusteltua asettaa vähintään niin 40 cm alamitta kuin pyyntikiintiöt. Lisäksi toimenpideohjelmassa esitetään keskeisten lisääntymisympäristöjen suojelua ja rauhoittamista kalastukselta. (Korhonen & Valkonen 2021, 31; 43.) YTR-käsittelyyn tulleissa käyttö- ja hoitosuunnitelmissa ei huomioida toimenpideohjelmaa konkreettisesti lainkaan, pois lukien Koitereen alueelle esitetty harjuksen 40 cm alamitta – joskin vailla pyyntikiintiötä tämäkin. Aivan kuten järvitaimen, myös harjuskannat tulee saattaa vesistökohtaisen säätelyn ja suojelun alle. Luontaisilla harjuskannoilla on mittava itseisarvo, mutta ne ovat myös virkistyskalastajien arvostamia saaliskaloja. (Esim. Haapasalo 2021.) Esimerkiksi Pielisen kohdalla yhden aktiivisen osakaskunnan paikallinen toiminta ei riitä, vaan säätelypäätösten tulee koskea kokonaisia järvi-altaita.

Kolmanneksi, lukuisilla eri kalatalousalueilla on ryhdytty lohikalojen elinympäristöjen kartoituksiin ja kunnostustoimiin. Tämä on erinomaisen hyvin perusteltua toimintaa, jota muun muassa ELY-keskukset ovat ilahduttavasti rahoittaneet myös Pohjois-Karjalan alueella – esimerkiksi Rauanjoella ja Kiskonjoella. Onkin sinällään uskomatonta, etteivät kalatalousalueet esitä lähtökohtaisesti juuri mitään pyyntitekniisiä rajoituksia lohikaloille soveltuvien virtavesien suualueille. Nyt esitetyillä säätelytoimilla – tai niiden täydellisellä puuttumisella – voidaan käytännöllisesti katsoen mitätöidä tehdyt kunnostukset ja niihin sijoitetut talkootunnit sekä rahavarat. Tämä ei ole kenenkään etu.

Verkkokalastuskieltoalueiden valmistelun tueksi katson asialliseksi muistuttaa Kansallisesta kalatiestrategiasta, jossa selväsanaisesti todetaan: *”säätelytoimenpiteillä tulisi edesauttaa riittävän kalamäärän pääsyä kalateihin ja edelleen lisääntymisalueille. Keskeisiä säätelytoimenpiteitä ovat [mm.] rauhoitusalueet ja -ajat, pyydystekninen säätely. -- Sama koskee järviolueiden ja rannikon erityisalueita, kuten kapeita väyliä ja salmipaikkoja, joissa tehokas pyynnin säätely on perusteltua kalan kulkumahdollisuuksien varmistamiseksi.”* (Kansallinen kalatiestrategia 2012, 15.) Kysymys ei ole siis sellaisenaan vaellukselle lähtevien tai sieltä palaavien kalojen määrästä, vaan yksiselitteisesti esteettömän vaellusmahdollisuuden turvaamisesta riittävillä säätelytoimilla.

Neljänneksi, mittavasta tutkimustiedosta (Esim. Olin ym. 2017, Tiainen ym. 2017, Vainikka ym. 2017), kalastuslain tavoitteista tai lain valmisteluasiakirjoista (HE 192/2014) huolimatta käyttö- ja hoitosuunnitelmissa ei käytännössä oteta huomioon ylämittojen asettamista edes suositusten asteella. Argumentoin ylämittojen puolesta terveydellisistä, ekologista ja elinkeinollista näkökulmista käsin.

On nurinkurista, että esimerkiksi Koitereen alueella kuhan alamitta on laskettu 40 cm:iin korkeiden elohopeapitoisuuksien perusteella, mutta samaan aikaan elohopeapitoisuuksiltaan todistetusti vaarallisten kalojen pyyntiä ravinnoksi ei edes yritetä rajoittaa. Mikäli suurten kalojen syömistä ei koeta paikallistasolla ongelmaksi, on hankala nähdä loogista perustetta myöskään alamitan laskulle. Säätelyn tulisikin kokonaisuudessaan perustua luotettaviin tuloksiin (esim. Siun Sote), joiden perusteella ihmisravinnoksi raskasmetallien takia kelpaamattomat kalat rajataan saaliiksi pyynnin ulkopuolelle. Huomautan, että esimerkiksi Siun Soten mittaustulokset sisältävät aiemmin lausunnossa puhutun kuhan lisäksi myös hauen ja ahvenen, jotka on myös perusteltua ottaa huomioon kalatalousaluekohtaisessa ylämittakeskustelussa. Elohopeamäärät on huomioitava myös kaupallisen kalastuksen osalta siten, että haitallista kokoluokkaa olevia kaloja ei saateta markkinoille.

Alueilla, joissa elohopeamäärät eivät aiheuta suoraa rajoitetta, tulee kuitenkin ottaa huomioon petokalojen ylämitat vähintään suosituksina. Suuret petokalot hyödyntävät tehokkaasti mm. särkikalamassaa, mikä olennaisesti vähentää tarvetta perinteiselle hoitokalastukselle. Suurikokoisten kalojen on myös todistettu olevan erinomaisia lisääntyjiä, mikä edelleen nostaa niiden merkitystä koko populaatiolle. (Esim. KESKALA-hanke, Helsingin yliopisto & LUKE.) Ilman riittävää ylämittaa suurilla emokaloilla ei kuitenkaan ole mitään säätelytekniistä suojaa. Suurien yksilöiden pyytäminen ravinnoksi onkin omiaan vääristämään koko populaation kokorakennetta. Totean lisäksi, että kalastuksen yleisen kestävyuden takaamiseksi ELY voi ohjeistaa kalatalousalueita myös muiden kuin lohikalojen saaliskiintiösuosituksiin.

Viidenneksi, suurten petokalojen määrä vaikuttaa suoraan myös vesialueiden kalastusmatkailulliseen arvoon. Kuten ”Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset” (2018) julkaisussa selväsanaisesti todetaan, suurten kalojen merkitys kalastusmatkailun edellytyksille on

huomattava. Tärkeimpiä opaspalveluissa hyödynnettäviä saaliskaloja ovat etenkin hauki, kuha ja ahven. Tässä yksi kaikkein keskeisimpiä toimenpiteitä on ylämittojen asettaminen, ruoaksi otettavan saaliin kestävän valikoinnin ohella. (Pohja-Mykrä ym. 2018, 84; 92.)

Kuten olemme YTR-käsittelyissä nähneet, kalastusmatkailun määrä useilla maakuntamme vesillä on yhä perin vähäinen. Käyttö- ja hoitosuunnitelmien sisältöä ajatellen onkin ongelmallista, ettei niissä juuri oteta konkreettisesti kantaa kalastusmatkailuelinkeinojen tarpeisiin vastaamiseen. Lupajärjestelmämme ovat varsin hyvät, mutta emme kuitenkaan takaa tarvittavaa resurssia. Nyt esiteltyt säätelymallit heittävät näiltä osin hukkaan kalavesiemme matkailullisen potentiaalin, eivätkä ne tue riittävästi kalastusmatkailuelinkeinojen kehittämistä. Kuten Vapaa-ajan kalatalouden kehittämissstrategiassa (2019) hyvin argumentoidaan, tietoperustaisesti säädelty vapaa-ajankalastus, jossa otetaan huomioon myös suurten emokalojen merkitys, edesauttaa paitsi kokonaisvaltaisesti kestäväää kalavarojen hoitoa, mutta se tukee suoraan myös kalastukseen kytkeytyvien elinkeinojen kehittämistä. (Vapaa-ajan kalatalouden kehittämissstrategia 2019.)

Katson lisäksi aiheelliseksi muistuttaa, etteivät kalastusmatkailu ja siihen kytkeytyvät elinkeinot ole taloudelliselta vaikuttavuudeltaan marginaalisia, vaikka niiden osuus Pohjois-Karjalassa onkin yhä varsin vähäinen. Pohja-Mykrä ym. arvioivat vuonna 2018, että pelkän kalastusmatkailun vuosittainen liikevaihto valtakunnallisella tasolla on yli 20 miljoonaa euroa, ja työllistävyys yli 900 henkilötyövuotta. (Pohja-Mykrä ym. 2018, 79.) Vapaa-ajankalastukseen kokonaisuudessaan liittyvät virkistysarvot ovat taloudellisin mittarein laskettuna huomattavat, mikä on syytä ottaa huomioon. Pokki ym. (2020) arvioivat, että vapaa-ajankalastuksen yhteenlaskettu virkistyksellinen arvo Suomessa oli vuonna 2018 hieman yli 500 miljoonaa euroa. On huomionarvoista, että tilastojen mukaan kalastusta harrastaa Suomessa noin 1,5 miljoonaa ihmistä, ja edellä mainittu tutkimus käsitteli vain 200.000 kalastajaa.

Lopuksi, esittämäni korjausehdotukset eivät muodosta mittavia taloudellisia menoeriä kalatalousalueille tai viranomaisille. Kuten muun muassa Merenkurkun kalatalousalueen ja Kuortaneenjärven esimerkit osoittavat, kalastuksen säätelytoimien kokonaisvaltaiselle tehostamiselle ei ole enää tosiasiallisia, pakottavia esteitä. Korostan, että ELY huomioi käyttö- ja hoitosuunnitelmien tarkistamisessa myös vapaa-ajankalastuksen tarpeet, joista yksi merkittävimpiä on elinvoimaisten ja kokorakenteeltaan monipuolisten kalakantojen turvaaminen nykyaikaisin säätelymenetelmin. Tämän toteutuminen edesauttaa koko kotimaisen kalastussektorin kehittämistä. Kyse onkin lopulta tahtotilasta eri strategioiden ja toimenpideohjelmien toteuttamisessa, sekä tutkimustiedon hyödyntämisessä.

Vetoankin nyt ELYn kokonaisvaltaiseen asiantuntemukseen kalatalousviranomaisena käyttö- ja hoitosuunnitelmien puutteiden korjaamisessa uuden kalastuslain hakeman tavoitetilan ja eri toimenpideohjelmien suositusten mukaisiksi.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön nimeämä alueellisen kalatalouden yhteistyöryhmän edustaja

Timo Haapasalo
Ympäristöpolitiikan apurahatutkija, YTM FM
Itä-Suomen yliopisto

Kirjallisuus

- Haapasalo Timo 2020. Antroposentrismistä ekosysteemiseen ajatteluun? Diskurssianalyttinen tutkimus kalastuslainsäädännön tavoitteiden muutoksesta. *Alue ja Ympäristö*, vol.49, no1.
- Haapasalo Timo 2021. Tavoitteena kestävä virkistyskalastus. Oulanka-, Kitka- ja Kuusinkijoen kalastajakyselyn 2020 tuloksia. *Metsähallituksen luonnonsojelu-julkaisuja 235*, Sarja A. Metsähallitus, Vantaa.
- Hallituksen esitys kalastuslaiksi, HE 192/2014.
- Janhunen M, Piironen J, Vainikka A, Hyvärinen P. (2021) The effects of environmental enrichment on hatchery-performance, smolt migration and capture rates in landlocked Atlantic salmon. *PLoS ONE* 16(12)
- Kalastuslaki 379/2015.
- Kalavarojen käyttö- ja hoito, A-osa. Salminen Matti & Paula Böhling (toim.) 2018. Luonnonvarakeskus.
- Kansallinen kalatiestrategia 2012.
- KESKALA – Kestävän kalastuksen periaate kalakantojen hoidossa -hanke. Helsingin yliopisto, Luonnonvarakeskus 2005—2014.
- Korhonen Juuso & Valkonen Niilo 2021. Vuoksen vesistöalueen harjuskantojen toimenpideohjelma. Raportteja 62, 2021. Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Olin, M., Tiainen, J., Rask, M., Vinni, M., Nyberg, K. & Lehtonen, H. 2017. Effects of non-selective and size-selective fishing on perch populations in a small lake. *Boreal Environment Research*, 22: 137–155.
- Pohja-Mykrä Mari, Matilainen Anne, Kujala Susanna, Hakala Outi, Harvio Viktor, Törmä Hannu & Sami Kurki, 2018. Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja.
- Pohjois-Karjalan tutkittujen vesistöjen kalojen käyttörajoitukset ja -suositukset. Siun Sote 2014.
- Pokki Heidi, Pellikka Jani, Eskelinen Päivi & Pentti Moilanen 2020. Regional fishing site preferences of subgroups of Finnish recreational fishers. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*.
- Syrjänen Jukka, Vainikka Anssi, Louhi Pauliina, Huusko Ari, Orell Panu & Vehanen Teppo, 2017. History, conservation and management of adfluvial brown trout stocks in Finland. Teoksessa *Brown Trout: Biology, Ecology and Management*. John Wiley & Sons Ltd.
- Takkunen Timo, Piironen Jorma, Kaijomaa Veli-Matti, Hyytinen Lasse, Makkonen Jarmo, Vanninen Vesa, Malin Mikko, Hentinen Teemu, Jaatinen Rauno, Kiiskinen, Päivi, Tarkiainen Janne & Joonas Rajala (toim.) 2018. Vuoksen vesistöalueen järvitaimenkantojen toimenpideohjelma. Raportteja 60, Pohjois-Savon ELY-keskus.

- Tiainen, J., Olin, M., Lehtonen, H., Nyberg, K. & Ruuhijärvi, J. 2017. The capability of harvestable slot-length limit regulation in conserving large and old northern pike (*Esox lucius*). *Boreal Environment Research*, 22: 169–186.
- Vainikka, A., Olin, M., Ruuhijärvi, J., Huuskonen, H., Eronen, R., & Hyvärinen, P. 2017. Model-based evaluation of the management of pikeperch (*Sander lucioperca*) stocks using minimum and maximum size limits. *Boreal Environment Research*, 22: 187–212.
- Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia 2019. Maa- ja metsätalousministeriö.